BIBLIOTECA
CULTURII
AROMÂNE

www.proiectavdhela.ro

Ioan Cutova

CURUNA A TOAMNÂL'EI

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Sumar

6 / Chirò ascîlnat

Chirò ascîlnat
Seară
Aştiptari
Opt microelegii tră Una Ver
Dialog
Am tră tini

14 / Curuna toamnăl'ei

Biţiri
Seamini
Pastel di noapti
Tră bănari
Curună toamnăl'ei
Limani
Oară laie
Vreari
Apofasi
Pri-aestă cărari
Apărñisiri
Sicleti
Intermezzo
Am maşi un zbor
Acl'imări
Curbani
Minduiri
Yis
Trăţeam ca văşil'e
Părăvulii biţiti

28 / Cîntiţi di Xirulivad

Hoară armâneascâ
Cîntic
'Nvirinari
Agioc
Buei

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Fàndazmă
Tirăñi
Puil'iu xen
Trec cu-aopsea
Boați di noapti
Cîntiți
Sibepi di doină
Pastel vecl'iu
Ca Sisif

39 / Dzîli ți cad

Ninga un cîntic
Hari
Țiva nu mi-ncapi
Triyeauă
Ninga nu-apărñişi
Dhoară
Aprucheri
Agărşiri
Apa yie
Chimati
Albu
Ihuri amnati
Prit doauă sticuri
Licur
Pri doauă căl'iuri
Vicl'imi
Cali astămățită
Di cîndu bănedz
Ascălnari
Vai alas ayiñea
Cu doauă zboară
Dzîlili ți cad
Di pri cărciliu

52 / Postfață

55 / Glosar Minim (al autorului)

Armânamil'ei di totna,
ş-di pristi tut loclu,
aesti stihuri
di mirăchi şi di vreari...

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Chirò Ascîlnat

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Chirò Ascîlnat

Him, cu sticlu aestu un cîntic.
Añil'i îñi yin
niurat pînă sum cioari,
arucutit ca un soari
aroşu tu ascăpitat, tu munt!

Pri ñil'i di punt –
Una Ver mutreaşti
înyisarea s-treacă ma înclo
alăghită di isihi moaşti,
ayuñisită di mînă di gl'eată,
arădzătinil'ei dit oasi s- ñi veadă
aestu mistiryiu ti-l cher,
ş-prisupră coaja ti u acată
chirolu ascîlnat
şi singurătatea ocl'iului alăsat
tra s-cadă.

Seară

Pali ti-acoapiră seară,
ca un zăvon di tăteari.

Cîti putin, pira
tră un zbor pîñisit.
Ti-acătară niminatili dzîli.
Un puil'iu ghion
ît tiură ñira!

Yilceşti arati pristi
agărşirea di bană.
Ti-acl'eamă lava a añilor
Năheamă ma singură tora
Una Ver,
aripidzinată tu cohe.

Prisupră-ț
s-dispeatură cîti un țer
şi ocl'iul a tău misulai
s-puțîneadză –
pînă armîni în sus ascîlnat
diună aradză.

Aştiptari

Lăi ilichii
îñi si alasă pri față,
tră cathi amintari a ta,
cîtiună opsi mi-acață.

Io-ț parahim, Una Ver,
nicăftalu di tini,
varliga-ț mi şuț,
ca un chirò ți nu yini.

Truplu a meu –
anafură easti tră tuț,
tră tuț!

L'ia-ñi
mituñisirli ți-angreacă
înghios, cu thimò,
zbor di hrisafi s-pitreacă –
ma cîti un,
ma armănescu,
tră ți ti adun
ş-tră ți îñi ti
thimisescu!

Opt microelegii
Tră Una Ver

Tricut prit cărarea dit lună,
caimolu a tău ischiu
si-adună ca un gl'em
şi zboarăli pri poliță
si-uscară –
s-li dzîțem
cîti un, cîti doauă,
ş-poetlu ți argăşi
s-ță scrie epoda
tră ocl'iul a tău
fără buiauă...

2.

Laie easti şidearea a ta,
imnaticlu fără iruşe,
istoria-ț scrupsită
priună apală şi
zborlu di ynati;

Laiu iasti
adunătorlu di bană,
căvală pri un
cal areati!

3.

Călamea si-arupsi tu mînă
şi sticlu aestu
di băcîre,
aumbra-ț cădzută
ş-yinirea a ta di arcoari,
tută,
caună țirboañi la bară –
chirolu ți treați
pri truplu-ț
ca un cîntic,
ş-caună boați...

4.

Alăgări di añi!
Arivani,
tu treațirea a ta, alăcită!
yiniună boră
pri somnul a tău!...
Xeani mîñi
îț hăidhipsescu torlu,

xeani hăzumirsiri
agiungu la tini,
s-ti mină...

Añil'i
înyie pri dzeñiuri
si-alasă,
ş-clepsidra fără arină
armasă
tu-avlie...

5.

Nibițită aumbră.
Ună ziyă laie
zixeaşti
oasili alghiti di ploi...

Vinită aroauă
pri masti şi
xifărli di yisi,
ți mor, ți cher
la triyeauă...

6.

Pirifană,
pri la cîngheal'i
îñi ti-alănceşti –
gioana a mea!

Lavă a chirolu ti bati.
Steali îț misură
drîşcl'eili
uscati
şi mutrirea a ta
si-arucuteaşti araț...

Ş-aţel vimtu
scrupsindalui,
parmithlu a tău!

7.

Trei hiri di iarbă
şiună lilice.
Nopț
şi dzîli,
aurlări di price!

Litera *U*, misuasteasă –
seri şi dimneț
ți-ñi si vearsă
şi *V*, ahiursit...
Cheatră veacl'i pristi
inima-ț arsă
şi necăună peană,
ună azbuirari...

Tră păriyuria poetlui –
necăună păreacl'i
di zboară!

8.

Boaţea a ta –
vîzură di chiñi stră
Xirulivad!
Anil'i-ţ îndzerñi,
toamni şi ierñi
şi ayruchirolu
ţi-aspuni calea
pri iu va ti-aliñi
ninga un stic
ună oară
şi ocl'i tuchiţ tu
ciiri –
cupii armâneşti la bară,
ş-thimisirea a ta
archişurîndalui,
alăgîndalui nu nibiţiri.

Dialog

- Vrea ti-ntreb, curbisita-ñi vrută,
Tu cari cohe apuagărşişi luţeafirlu
A hamuarîslui a tău, teafirlu,
Almachea di yisi frîmtă, cădzută

Şi mutrita a ta, ţi agudea steaua,
Încl'idzîndalui tu un proscut zîmăñi
Şi harea, niharea ş-buiaua
Ţi u-arcai, tihilaia-ñi pri băñi?

- Luţeafirlu ninga ñi-ascapiră, gione
Şi yisili şi trimburătoarea steauă,
Arcoari năheamă şi ploaie şi neauă
Şi heamăză moarti pri masti, tră sone.

Că nă him, gione, luvuiţ cu hătaie
Diună astrăpie laie –
Că nă him, gione, bătuţ cu năvailu,
Di un ocl'iu laiu!...

Am tră tini

Doauă ori vream s-ti-ntribari –
Iu-ñi hi, vrută?
Di pri prota aylisturari,
Am tră afindil'ea-ț dhoari,
Ayişteri tră eta tută!

Tră dimnețli vătămati
Am hăeati
S-fați azvorizmă ma-nclo,
Vîr ascapit ma-ñi ti lo,
Cînd ti treț cu săltănati...

Am tră dzîlili-ț caimadz,
Să nu-ñi cadz
Pristi gremurli di băñi.
Tră imnatic, ca si-aladz,
Am 'nă ñil'e di-arivăñi!

Am tră noptăli a tali
Lună, steali –
Un anifur cama greu.
Tr-arăpas di căl'i arali
Am 'nă dzeană al Orfeu...

Astrăpii am, ca si-ascapiri
Cînd ti deapiri!
Tră scutidhi am lămbadhă,
Am s-ț-alas tu lume aradhă
Să-ñi ti-astindză, să-ñi ti apiri!

Curuna toamnăl'ei

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Biţiri

S-dişcl'idi pi-ayalea un ocl'iu
strã lume. Chirolu 'ncăceat
si-apleacă năheamă pri
umirlu-a mau vecl'iu,
ca unã amurdzitã di thimisiri
ţi mi bat,
şi
strunghilimea di ţercl'iu
a bănăl'ei s-minuteadzã
nafoarã, ş-năuntru...

Altă biţiri –
cîti unã,
cîti unã
yin, tra s-u doarã...

Seamni

Di pri dzuă l'iau şimie,
Chirò frîmtu prit cîngheal'i.

Di-aştiptări fără hăryie
Trã ţi fum, mirăchi n-astal'i!

Cu guri xeani, lăcărdie,
Patru băñi pri ocl'i s-tal'i.

Di stri noi, cu-aopsea yie,
Pri păltări s-minã uheal'i...

Unlu anarya, altlu-n yie,
Dit trup añil'i nă s-dispoal'i...

La triyeauă, cu-amărtie
Oasili-ngrupăm, thimeal'i!

Pastel di noapti

Pi-ayalea si-astîseaşti noaptea dit
nigriti şuptirări...
Tu aeră si-amintă nişeñi
prit somnul lilicilor ascălnîndalui
pri umiri di dzeñi.
Căñina a ocl'ilor aumbreadză
steali
şi adil'i diparti ñiurizma di
fosfor
a melancoliil'ei...

Tu nibiţiri avdu cum l-ia
azvorizmă –
căravea di yisi!
Cătră aclo diculeadză tora
ş-mirăchili a meali...

Isihă,
noaptea si-apleacă pristi frînţeali
şi puntea dintră lucri agiundzi
analtă!

Tră bănari

Ischiu prit mutriri s-ti deapiñi
Pristi creaştitlu di pluchi,
Lăcriñi sum sfrînţeali, areapiñi
Di caimadz s-l'i treţ, s-l'i-aruchi.

Pri un cîlcu îñi ti-alasă,
Niheamă anasă s-l'iai,
Tră calea-ţ, arăpasă...

Eti asteasi sum păţună
Soir di luñiñi s-li-adună;
S-cadz pri chept angărlimari
Tr-apirită, ş-tră bănari.

Pristi angùsă tini adu-l'i
Liundarl'i a tăi duşl'i,
yin sum strehă țiripuil'i,
Dit dirveñi nă ies auşl'i...

Di iu hi, s-ma hi un stic,
Cît tu lumi mi diñic;
Di iu mori, s-mori ma puțin,
Că ñi-am zboară di armân!

Curuna toamnăl'ei

Va-l'i dzîc dzeană, va-l'i dzîc vali,
Niminarea aestă ți ti-ascapită,
Bîruti arsă pri mănali,
Cădeari di yis şi di areapită.

Îț viniră area, ca tră turnată,
Alînduri cădzuti pri un vecl'iu tih,
Țiur di moarti apărñi s-ti bată,
Si-astindzi pri ocl'i-ț un stih.

Îl'i ştii prit creacuri, pri tu giuneapiñi
Armâñi, cu cîrlibăñi,
Gl'emlu-a isturiil'ei agărşindalui s-deapiñi
Tu etă, cu traclu dit pirifăñi.

Îñi stai cu aumbrili hima tu cheari,
Tră hărăxită, tră dipuneari;
Armâñi cu oasili-a auşlor pri cheatră,
Tră vrearea a noastră idolatră.

Maşi un arîs pitreați sum steali,
S-lu adrăm tră bană thimeal'i,
Maşi cîti-un plîngut si-alaşi pri sum lună,
S-lu împlătim tră toamnă curună!

Limani

Vream si-aflu tu duñeauă,'nă limani,
Ma chimatli tu mărdziñi mi arcară.
Aumbra-ñi, ş-minduirli iară xeani
Tu nibițita suflitlui Sahară.

Chireau nădii sum ocl'i tră nişani
Ş-mirăchi tu eta mea si-ascuturară.
Vream si-aflu tu duñeauă 'nă limani,
Ma chimatli tu mărdziñi mi arcară!

yineau la io tirăñili, ca la hani
Şi ñeatili ayoñea si-ntumnară...

Cu-aradha feciu la vasani siryeani,
Ş-dit bană nu-ñi bănai necă 'nă oară!

Vream si-aflu tu duñeauă 'nă limani...

Oară laie

Cum va ti l'iau – ca un puil'iu,
ermu auş pri pizul'iu,
ermu chirò pri căpul'iu,
pri dzua aestă ți-ñi cadi
heamăză 'mprostu
pri oara di-nsus,
heamăză apus
pri oara di-mpadi,

pînă handă –
iu apărñeaşti
ocl'iul astimtu di moaşti,
pînă ma-nghios,
iu si-alasă
aradha di plîngut,
di-anasă...

Vreari

S-him livadi pri-ună dzeană,
Nu mi dau tră vîrnu hrană.

Pri un plai s-mi ved lilici,
Nu învescu om, i prici.

S-mi-aflu tu irñie apă,
Ni piyăidz, ni-arîu s-mi-ncapă...

Brad pri arădzîm s-mi apir –
Nu mi voi tră vîrn andoapir!

Maşi tră fara-ñi, vrearim s-hiu
Apă, soari, cărciliu!...

Apofasi

Va l'iauună noapti, si-u-alas
Tră laia-ñi imnari arăpas,
Va scotună dzuă, si-u-arup
Pri suflitlu lîndzit, pri trup!

Va coc ş-ună veară, s-ñi facă
Femurlu flueară şi toacă,
Va-ngl'eț pri sum țer ş-ună iarnă,
Hăirea prit lume s-ñi-u-ndzeamă...

Va trag ună tihi, si-u-alin
Pri creaştit di pluchil'i, di chin –
Ş-un zbor va lu-acl'em, ca s-lu-nvescu
Cu strañiu di hrisafi, - armânescu!

Pri-aestă cărari

Pri-aestă cărari maşi luna
tricîndalui, cu minduirli a l'ei
di cathi seară, di totuna,
pînă sum ocl'i, sum drăşcl'ei –

pînă la zborlu iu apărñii si-alag
ca ună ascuturari di peani,
nigrit di gura a vărnui mag,
daima acasă-ñi,
daima tu xeani,
cu tuti bănili tăl'iati pri prag,
prisupra lumil'ei să-ñi fac siryeani
ca tri-alinari, ca tră cădeari
pri-estă cărari iu treați lună,
di cathi seară, di totună,
heamăză s-tacă,
heamă s-mi ansună...

yini ca noapti,
ca ascălnari,
yislu pri gruñiu
iñi si teasi.
Alag cătră stihlu ți
moari tu chețră,
tu oasi.

Apărñisiri

Bană di bană, pînă
ți cheari
țerlu sum cior,
cu-anasa tră aripidhinari
di heavră, di zbor.

Dorlu stră seară
nă bati...
Iruşi, zălumi,
puil'iu ca di xen
tu hăiati;
maşi noi fără numi!

Lumi di lumi
tu marili theatru.
Sfinxul s-bițeaşti,
nă s-treați,
hăirea tăl'iată în patru
di cîntic, di boați.

Sicleti

S-ti-aradzîñi pri-aumbrili ți tac,
Cădzut pristi tini puțîn,
S-ț-apleț mîna sum veac
Tră angusa di cîti ti țîn!

Si-acl'emi cheatra din cali –
S-ță grească
Di foamea di țer, di-arăpasă,
Di eta alăchită pri trup
ca 'nă iască...

S-ti treț prit tățearea ahîndoasă,
Cu deaspir că nu-ț eşti acasă –

S-ti-aducă un vimtu,
S-ti-alasă,

S-ță doarmă cicrichea pri țăyi,
Pri-amarea-ț să s-cheară cărăyi...

S-vîryeşti sticlu – că nu-i ma lungu
Tu loclu aestu di-acumtinari,
S-ti-aruț tu
Nihărsitlu arungu –

Arucutit tu iarbă,
Cu veacl'ea-ț cripari!

S-hi tu-arădzîm scrupsitlu sîndzi,
Cu-ahîti iruşi pri yisili glari,
S-nu ştii tră ți-aladz,
Tră ți plîndz...

Intermezzo

Ah, Dumnidzale –
Fă ca s-mi ştiu
Ună arădzătină,
Un cîrciliu!

Heamă sum soari mi treați –
Caună aradhă,
Caună boați,

Heamă s-mi-ansuñi
Pri sum lună
Ca 'nă cămbană,
Ca 'nă furtună!

Am maşi un zbor

Am maşi un zbor –
S-ñi-acață întreagă
Biții di dzuă,
Di oară,
Am maşi mirachea
Ți-ñi treați dialaga
Prit oasi –
S-mi-adună,
S-mi moară!

Am maşi nibițitlu
Ți-ñi cadi pri mîñi,
Pri ocl'iu, pri cior
Şi xiruvunea alăxită tu padi
Şi țerlu vinit,
Căzut pri-un nior...
Am maşi thimisirea
Di-aoaltari,
Di-aieri,
Arădz hrisusiti,
Ți-ñi plîngu
Şi sinurlu-a farăl'ei,
Tr-azbuirări
Şi peana aruptă pri
Unirlu-astîngu.

Am sticlu aestu –
Limnusit, scrumat,
Trei miri ți torlu yicsiră,
Parei ți-ñi si şuță ayoñea,
Amnat –
Şi bana di daima cu firă!

Am maşiună tihi –
tricătoari,
nitricătoari,
Ariu ți mi curmă, ş-mi doari,
Ş-nă toamnă ți îşi dipună
Lişor –
Pri mînă, pri ocl'iu, pri cior...

Acl'imări

Ahîti acl'imări di harauă,
Aradha, di añi vulusită
Şi lucri ți-acață bueauă,

Chirolu, ți-arucă drăşcăl'eauă
Şi iarbă şi frîndză di-ayită,
Cañina că hi tu duñeauă,

Imnarea tu laia apirită,
Prit cali s-ță aflu sireauă
Că apărñeşti, că ai bitisită,
Cu peană tu veacl'ea ful'eauă,

S-ti cherdză tu idyea-ț mutrită,
Cu cioarli dimneața tu-aroauă,
S-ță l'ia ayiştearea hărdzită...

Ahîti acl'imări di harauă!

Curbani

Va ț-adar un ocl'iu tră sărbătoari,
Ună frîmti, s-u hăidhipseşti
Cu adil'eri di niori…

Va ti alag prit mini, s-ñi greşti
Di doauă, di ñil'i di ori,
Cu stronghili zboară-armâneşti!

Va-ț dau ciolu – s-ță hibă cior
Tu calea ațea lungă, s-ti țînă
Şi gremlu s-lu treț păgîñior,
S-ti-aradziñi pri iu va-ț dau mînă.

Ş-un yis, s-lu ascalñi sum dzeani
Tră un mes, tră un an, tră zămani;
Tu lumi s-ță aflu arăpas,
Truplu-ñi curbani ț-lu-alas!

Minduiri

I.

Tu ermă măținari s-tuchiră
eti xeani di aieri,
di altoară,
di cathi prot yinar,
cînd thimiserli alină
cu luvuiti peani
yisi nistizmusiti
tu vecl'iul calindar.

Dit nibițitlu şoput
îñi vearsă alti stamni
tățeari,
ți ñi-u-alăsară tu-ascapit,
dipriună.

Buei ma lăhtăroasi cădzură
ast̆-toamnă,
ş-chirolu cama ascur –
tu trup îñi si-adună!

II.

Apustusiti sunt şi noaptea
a mea, şi dzua –
di alăgărli-ñi glari,
di nialăxit chirò,
că alț măcară ñiedzlu şi
ñi-armasi a ñia
cuua,
ş-di nibițirli tuti –
arşinea
u trag io!
Si-arudzinară
ocl'i, mutrinda zodiaclu,
aradha s-ved cum s-mină
surò di capidañi...

Mi trag înghios zîmăñili
şi-nsus mi l'ia
fărmaclu,
şi stau ca tu limeri,
di doauă nil'i di-añi!

III.

Dimneț sălghescu prissti ocl'i xeñi,
S-miryiuluxească iar di plîngut ascur,
Că mor cu cathi dzuă la siryeani,
Ți-ñi vulusescu pali grailu mascur!

Anăschisescu-n bană cîti psîn,
Tu mesea moaştilor niahiursiti
Di ilichia veacl'i, iu armîn
Mirăchili a meali cătrăstrăpsiti...

Prit toamnă si-aurñiră săhnisiri –
Cîti un *Golfstream* di nibitisiri.

Cu moartea teasă pristi truplu greu,
Căftăm pri golni,'ncot vîr Prometeu!

Yis

Pînă la sinur căl'iuri di fum.
yin avigl'itori cu gradz tu sileafi,
Va hibă alăxiri nă dzîc, vidzum
Taha cum zulăchili fățeau lafi!

Eara tră ñirari, ți zboară avdzam!
Trățeam aşiună minduire,ună mirachi,
Prit ierghi s-mina aumbra al Adam
Şi taha aştiptam s-fățem cunachi...

Nă dușeam călători dit vicl'imea analtă,
Cu milanholiili arcati caună tămbari
Pristiună bană, pristi altă,
Ți li-amintam dit noi, fără acumtinari.

Alănceau sum sfrînțeali gioñi cu numă,
Cathi hăryie nă tăl'eaună inimă, doauă,
Di-ațeali hăidhipsiti tu Evlu di mesi,
Ți li purtam prit lumi cu harauă...

Si-aripidhinau di stră turnuri strauşl'i tuț,
Ayuñisiț s-adună lucri chiruti...
Earau taha thirii, earau niputuț
Şi aveau mutrita ca di băruti!

Eara a nostru tihirolu ți-aşteaptă
S-călcăm pri anami cu drîşcl'ei di lup,
Niori n-acupireau thimisirea aleaptă
Şi oasili-a pîpîñilor ți curau prit trup.

Alăgam spri chirutlu, hărdzitlu paràdhis!
Argonauțl'i s-tucheau tu pluină,
Di niacumtim, chirolu părea că i dis,
Că tră videari nă loau dipărtărli di mînă...

Va cădem, nă dzățeam, va cădem tu irñie,
Ahîti creacuri şi văl'iuri ți dipuneam;
Țerlu si-arucutea caună astrăpie
Şi iară taha fără țer armîneam!

Dit apreasă fudzeam cu apăl'i, cu țipuñi!
Pri dzeñiuri – caimolu caună hiote,
- Ah, dzîsi unlu, va n-alumtăm agiuñi.
S-ved morli di vimtu al Don Quijote!

Iară că nă s-duți hăirea di scamă
Ş-tu sticlu vinit altă archişurari!
Tu soni alăsăm suflitlu s-nă moară năheamă,
Pînă s-mutrim cum *Feata Morgana* nă cheari...

Trățeam ca văşl'e

Trățeam ca văşil'e, Sărună,
Isih chirò mi-astămățea
Pri budza amatil'ei, s-ñi-aspună
Di tihea lui, di tihea mea...

Dit oasi ocl'i s-l'i apreadună
Via Egnatia vinea.
Trățeam ca văşil'e, Sărună,
Isih chirò mi-astămățea...

Apăl'i di yisi tră curună.
Pri turnul albu si-ascălnau,
S-ñi vearsă un surò di spruni
Pri inimă, cathi tahna.

Trițeam ca văşil'e, Sărună!

Părăvulii bițiti

Aroauă yilcindalui di nibănari!
Padea analtă,
di Xirulivad,
ş-tini – avigl'itorlu di zboară –
Zarathustra, Zoroastru
îñi scrii cu alfa,
cu omega
părăvulia a lailu-ñi,
bițitlu a mau paradhis,
angărlimat ca un castru
pri dzeana a unlui
ocl'iu încl'is...

Cîntiți di Xirulivad

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Hoară armânească

Hoară armănească,
yini pri hiotea a chirolui,
sum dzeani di yisi –
greauă,
ca un țer di cinuşă
alăsat priti duñeauă.

Muscuvulseaşti prit añi,
hoară armânească
di-altoară, di alti ori,
hoară sum neuri, sum ploi...

Pri fila aruptă a
istoriil'ei –
semnu di-m Poli,
Evropă laie!

Bană armânească tăl'iată,
arucutită drăşcl' eauă
di sivdaie,
tu-aestă agărşită ful'eauă.

Disă îț iasti hăirea,
dis,
geanlu azbuirător,
picul'iu tu săpani,
arivani di puil'iu călător
tu ocl'iu-ț încl'is
di zămani.

Cîntic

Va mi l'ia, nu va mi l'ia
Ună ploaie cu aradhă,
Chicută ți păñisea
Ocl'iu murnu di zărcadhă.

S-toarți hirlu-ñi pri cicrichi,
Di mi fudzi cătră himă,
Îñi sta dor di săhărichi
Tra s-mi bată livă, chimă.

Himu-ñi amiră pri oară,
Oslu să-ñi lu leg i os,
Tră bițiri va mi doară
yis prisupră, zbor prighios.

Iu s-ñi deapin añil'i pțîñi,
Că si-ascutură pri mîñi!
Iu s-pitrec maratlu-ñi dor
Că aylistură sum cior!

'Nvirinari

Chimati bat,
Chirò vătîmat –
Pondă Itacă!

Dzua-ț s-biți,
Că n-ahiursi
Istoria s-tacă…

Dit etă ti-aduş
Cu plîngut,
Cu vreari,
Suflitlu-auş
Işi dit zboari.

Maşi puțină imnari,
Tră moarti un buş…
Tu lai bănari
Mi pitricuşi…

Agioc

Bană, bănară pri iarbă,
Pri 'nă frîndză, pri sum cior,
Dzeană arcată pristi barbă,
Ali vruti, a tutlor.

Ță-ngl'iței tu trup, sum mînă,
Soari laiu, soari niadus
Să-ñi ti mînă, s-ti armîñi
Di *omega* 'nsus, ma 'nsus!

Ninga zborlu 'ntrg ță-l gresc,
S-lu dipun, s-lu angărlim,
Ară, armă, armănescu
Pînă-nghios iu him, ş-nu him...

Țerlu savan tini-aduñi-lu
Trîş la il'i s-mi adil'i.
Dau tră borgi ocl'iul, gruñilu,
Hil'iu latin, latină hil'i!

Pal'iu-agioc cu ascur cioc!
Penură tră noi bițită.
Ai pri Ghețțemani un loc
Ş-ună cruți pilixită...

Buei

Ca un chipru s-ñi asuñi,
Marță laie, albă luni,
Pri sum dzeană cînd alatru
Cu duñeaua la theatru,
Că i doauă, că i patru...

Nicuchir pri-asimi veardi,
yini eta şi mi cheardi,
Di la alfa un nior,
Di la vita cîti-un cior
Pri un bal'iu căpul'ilu-alor.

Etim ca dzua caritcă
Ñi-alăsaşi ma 'nghios di mitcă
Sticlu murnu ți mi tal'i
Tu hărvie la cingheal'i,
Maşi tră mini lăi thimeal'i...

Cadi-mi pri murlu slab
Truplu-aroş di boabab.
Nihărsirea tu un tastru,
Pristi-aopsea-ñi tor nalbastru,
Bană galbină pri yastru.

Fandazmă

Cali lungă pînă-n țer,
Dzîlili nă si-alăxiră
Ca s-ti-aşteaptă Una Ver,
Aclo 'nsus, tră nicuchiră.

Ama torlu-ț ninga s-bati
Xirulivad tu sucăchi,
Cîndu treț cu sîltănati
Şi alaşi năpoi mirăchi!...

Ma ti porț prit armânami,
Xirvul'iațl'i toarnă caplu
Ca s-ti veadă! La ageami
Va ti fură cu-ocl'i, paplu...

La giunari lă yini zori,
Caftă tuț s-ti l'ia cu zborlu
Cînd ti ved tu misuhori,
Vrută, tini cum tradz corlu!

Di tu şapti hori, ficiorl'i
Zilipsescu-ț dăilîchea!
Gioană-ñi, tini l-aspuñi hărli
Cîndu țîñi mîñi lilicea...

Ma si-asteasi multă bană,
S-frîmsi fara tu mirăchi
Ş-thimisirea-ț cadi xeană
Xirulivad, tu sucăchi...

Tiraňi

Cheari-mi tu cheari,
Efculă păzari.
Irmuxit la hani –

Suflitlu di vreari!
Pondu tu migdhăñi,
Truplu-ñi di zîmăñi...

Io ñi-alin fălcarea
Ma di-aoa, di-aclo,
Pimtă tu chirò –
Laie alinarea!

Strañi di yrambò
Li chirui! Chirearea,
Harea ți ñi-u lo
Disă, nibănarea!

II.

Pri bana-ñi di cuă
Va-ñi him stratiotlu,
S-mi-alag tu măduă...

Va yin pali protlu
S-ñi cîntă cucotlu
Di noapti, di dzuă.

Singur îñi armân
Mirăchili s-li trag –
Robinson armân
Tr-un arhipelag...

Seavirlu pri umir
Maşi că-ñi sălăghiră!
Cadi pri un numir
Di ehtru, di ñiră!

Puil'iu xen

Peană frîmtă, xenlu-ț puil'iu,
Auşire pri-un pizul'iu.
Afindil'ea-ț, tini-aspuñi-lu
Cum nă s-l'ia tr-aopsi gruñilu!

Muhlidzîră dimneț, seară
Di hăirea plîmtă... Dă-ñi
Tră un ocl'iu – prumveară,
Ma tră doil'i – şapti băñi!

Stilu di băcîre crească-l
Dzua-ț albă, noaptea laie,
Tu Vlăhie tor di dhascăl,
Di la protlu trac sivdaie!

Țini-l di stră padi *Alfa*,
Cuuă amară, dulți ñiedz,
Va scot dit sfinduchi harfa,
Tut s-ti cîntu, s-ti bănedz!...

Trec cu-aopsea

Trec cu aopsea-ñi, ca un xen,
Heamă 'nclis, heamăz' afoară,
Mi mutreşti Diogen
Dit vîrel'iună oară.

Tra s-mi l'ia di trîş la frîmti
Seamni cu nihărli plîmti,
Tra s-mi l'ia di trîş la față
Cu mutrita-l'i ți mi-ngl'eață!

Di la şapti 'nghios s-ma hi,
Dumnidzale – cîti dzîli
Prit duñeauă mi biții
Cu parapun, cu rizil'i...

Truplu ciomirlu năpîrcu
Să-ñi lu-aleapidz cîti pțîn,
Că mi-ascapit, că armîn,
Dit vicl'imi him hazîrcu.

yino dzua cu fînarea,
S-veadă ocl'iul nibănarea;
yino noaptea cu lămbadha,
S-ñi-aspari somnul, s-frîndz aradha...

Boați di noapti

Pri cărciliulu a dzeanăl'ei, piryul
Zbor acăță cu păpîñil'i.
Țerlu îl'i mațină añil'i prisupră,
Frîmtea l'i-u-adil'i căstîñil'i.

Chirolu apuagărşi cu caplu pri mur.
Sum chețri îşi dau ghineață armâñil'i:

- Iu-i coarda, vre gione, iu-i coarda di fur,
S-l'i-arucutim cu-andreapta pîngîñil'i!?

Treambură iarbă! Boț di cămbani:

Mîñili s-lăiră. Nă cădzurămîñili!
Tră ți nu s-ligă bană di bană,
Tră ți nu au ninga somnu păpîñil'i!?...

Cîntiți

Cîndu minduirli s-toarnă
Ca un prisini pri-arăñi,
Si-aurñi pri dzîli-ñi iarnă,
Îñi chirui năмal di băñi!

Cîndu yisili văzescu
Cu scl'im ascur di cămbăñi,
Că him ehtru eali-ñi grescu,
Di chirui năмal di băñi...

Cîndu ocl'i îñi si-arucă
Xirulivad cu tirăñi,
Că va vină, că va s-ducă,
Io chirui năмal di băñi!

Cîndu s-treați armânamea
Cu thimsirli di zămăñi,
N-am tră ți s-ñi plîng anamea,
Io chirui năмal di băñi...

II.

Dzua îñi cădzu dit sînzi,
Fuslu toarți tramă, hiri.
Că-ñi si-arîdi, că-ñi si plîndzi
Easti tr-altă agărşiri.

Va mi ved cu-aradha asteasă
Ma năpoi-nă di hărsiri.
Tora ocl'iul ți mi-alasă
Easti tr-alti agărşiri...

Va si-usucă mîna, ciorlu
Tu-añil'i aeşti di băcîre!
Că va-ñi cafță pali torlu
Easti tr-altă agărşiri...

Va s-scrupsească zboară, yisi
Xirulivad tu ciiri,
Că mi-aduc căl'iuri dişcl'isi
Easti tr-alti agărşiri!

III.

Nică treați tu-aera mea
Xirulivad să-ñi ti-aduc,
Pri oslu ți-ñi agudea
Oară singură, di lup!

Cu chirolu yiñi s-lu plîngu
Ca tră bană apărñisiri,
Cu-ocl'iu luvuit astîngu
Va mi cafță tu thimisiri.

Ma tră tihe, corbu, lai
Va ñi-aduñi curuñi di vai;
Ma tră hoara ți mi doari
Va mi l-iai cu doauă zboari.

Sibepi di doină

Chin di avră, veardi chin,
S-mi văryeşti – că ti min
Pristi aumbra ți si-avină
Di la io – la rădzătină,
S-ñi-aruț oara că ti tac,
Di la io – la protlu trac!

Că ță-i aclu ca fărmaclu,
Pri lumachea-ț cură veaclu,
Că ț-aspindzură haraua
Cu virin s-ță l'iai sireaua!

Ma tră noaptea ți nă cadi
Fă-mi iarbă, fă-mi padi,
Ş-ma tră dzua ți nă scoală
Fă-mi apă, fă-mi-apală!

Pastel vecl'iu

Pri Xiruvuni anarya
si-arucă niori lăi,
arucutiț varliga
di cărciliu, pri eț,
pri ocl'i l'i-amiridză
chiruti muşuteț
Şi zboară 'nchisesc vecl'i,
di la păpîñi şi măi...

Mutrea tora pri creacuri,
si-aruvuiră oili
şi-armânlu cu tîmbarea
mutreaşti cătră 'ndzeană,
cum añil'i-a lui ca frîndza
l'i-ascuturară ploili
şi bana-l'i ca di daima
pri cărlibană s-freadzi...

Pri-un cîlc apăryisită
si-ahundusi şi hoara!
Maratlu, ñi-fac siryeani
după 'nă casă aspartă
Şi avdu cum văzeaşti
la piryu-n sus, flueara,
şi-un ceamcu taha acață
aclo, 'nă lumi moartă...

Ca Sisif

Strauşl'i a mei
tricură ca vimtul,
ca un ocl'iu arsu
ş-alantu pri vatră.

Io him di noapti
ş-di dzuă pimtul
ş-l'i caftu ca Sisif,
sum cathi cheatră...

Aclo suntu dzați,
şi-aclo vîrăndoi.
Țî scurtu-i chirolu
tră el'i, şi țî lungu!

Ma-l'i caftu sum soari
şi-l'i cherdu sum ploi –
Ca Sisif pri dzeană
ma cîndu v-agiungu?...

Dzîli ți cad

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Ninga un cîntic

Ninga un cîntic si-aleapidă ’ndreptu,
Thimisirli a tali pali ñi-si toarnă,
Hăzumirsindalui greali pri cheptu
Pînă la agărşirea laie di iarnă!

Treaţi tora aradza călătoari
Di la un sinur la altu.
Maşi budza a ta îñi greaşti că doari
Tu-aestu chirò ca fumlu analtu...

Maşi frîmtea a ta si-apleacă sum lună
Tră cathi tăţeari di moarti, di bană,
Pînă la minduirli multi ţi-asună,
Pînă la somnul ţi cadi pri dzeană...

Hari

Mărdziñi stronghili di castru,
Agărşiri sum nior,
Arsa-ñi inimă pri yastru!

Cadi aylisturînda astru
Tu piyaidea ocl’ilor
Ţi-ñi lu frîngu, ţi-ñi lu dor!

Dzua ta si-alas’ pri umir,
Treaţi-mi prit ea, s-mi-ascachi
Di arucutiri, di numir,
Di chirolu-a tău, di-avlachi...

Apa-ţ yie s-ñi scrupseascâ
Un arîu latin pri os,
S-mi l’ia harea armânească,
Tra s-mi treacă-n sus, în ghios!

Ţiva nu mi-ncapi

Pri chirò dişcl’is
Agiumşu di stau,
Maşi heamăză yis
Di-anumirea l’iau...

S-mi duc, s-mi turnari
Pri-arauă, pri bună,
Tră proscut di soari,
Tră un hir di lună.

Cu peanili greali
Mi-aleapid spri lumi,
S-ñi-alegună cali,
S-ñi caftu un numi.

Țiva nu mi-ncapi,
S-ñi facă isapi!

Triyeauă

Ninga 'nă drăşcl'eauă
Pri iarbă, pri-aroauă,
Ninga 'nă pătună
Sum steali, sum lună.

Întindu 'nă mînă –
Ñi-i bana ma pțînă,
Ayuñisescu ciorlu –
Mi-aleapidă torlu!

Cătră iu s-mi-alin
Tri-un hir di sirin?...
Cătră iu s-mi-alas
Tri-un hir di-arăpas?

Ninga nu-apărñişi

Ninga nu-apărñişi s-ti-aminți,
A ma îñi yiñi cu añil'i-ț frîmță;
Ninga nu-apărñişi s-ti-aduñi,
A ma fudz cu gioi, cu luni...

Dinăinti ma ti-ncl'idz,
Pristi dzîli nu-amiridz;
Cîndu cafță dinăpoi,
Nică zghic, ni miryiuloi,

Nică sticlu di pri cheatră
Ți-ñi ti tați, ți-ñi ti-alatră;
Nică oara di sum ploaci
Ți ti-acl'eamă, ți ti-ncaci!

Dhoară

Dhoară di cînticlu
aestu stufutos
ți dipună
şi s-alină 'n-dzeană şi în ghios,
tricător tu
aylisturarea a lui ñică,
tra s-mi dizñeardă,
tra s-mi disică!

Dhoară tăxită di stih ca
ună lilice fără bueauă,
ți-acață
arhundilichi pri ocl'i,
pri față.

Dhoară di boați tu
inima aestă di neauă
ți îngl'eață
ş-mi tați!

Dhoară di liră,
ca un nior nibițit,
ca ună piră
pri giuglu-a istoriil'ei
bițindalui
ayuñisindalui
yislu ți-avum
di bană,
di fum...

Aprucheri

Cadi thimisirea
ca unã lefcã.
Cufche eta îț yini cu xeri
di yisi şi curbãñi.
Nicãftatã mutrita a ta dã-ñi
trã mituñisirea cã
îñi sta cãñisit
ocl'iul stuhinat tu altã himerã.

Torlu-ñi şi dimneț̦li luvuiti,
licurlu minut di steali
şi argonauț̦i'i aurñindalui
tu sîndzi
cărăyili goali!

Dzîli alăxiti, părеasiñi
şi aumbra a ta cădzutã alas-ñi,
trimburătoari
tu oara a şaptea
tra s-ñi-ahuleascã bana
ț̦i asunã ca
un chipru di noapti...

Agărşiri

Aestă ñi-i noaptea:
un semnu tu oara ț̦i-ñi
vearsă
nihărsiri di albi,
di lăi,
curunã hărdzitã di
văi
pri păltarea a mea,
arsă!

Aestă ñi-i dzua;
unã
cocalã di luñini
ț̦i treaț̦i prit mini,
agărşindalui s-mi dipunã,
s-mi alinã...

Apă yie

Apă di ñiră ți-azvoami
Tră seati, tră foami.
Apă-a strauşilor armasă

Pri fața-nă lăi hierogrami,
Thimeal'i di dor, armănami
Pri apa istoriil'ei teasă.

Apă a zborlui ți va s-bițească
Aylisturînda dit fila di carti
Tuună minduiri armâneascâ.
Apa-nă yie di moarti,

Apă a ocl'ilor ți nă si-ncl'id,
Apă tră mîna scrumată, tră cioari,
Tră boața veacl'i al Heraclit,
Tră dzua ți cadi, ş-nă moari...

Chimati

Ună, doauă
Pri duñeauă
Nu-i harauă!

Di stri eti
Căsăveti
Tră mileti!

Dzua yini
Di arşini,
Noaptea s-treați –
Cu fărmați...

Pînă hima
Bati chima,
Pînă-ndzeană
Bană xeană!...

Albu

Tora loclu easti albu
ca unã mãndilã apãrñindalui
s-misurã
spirala a bãnãl'ei.
Ţiniva
mi-acl'eamã si-adunãm stealili
trã un pom agãrşit tu cohea
a udãlui
iu aspindzurã cadrul
a vrutil'ei di altoarã...
Ţiniva
mi-acl'eamã s-adunãm sticuri
scrupsiti fãrã aradhã
di un spatal!

- Ma, nu easti noapti, îñi dzîc,
şi loclu i ninga albu,
ca unã minduiri
apãrñitã s-cadã!

Ihuri amnati

Yiñi cu tuti aumbrili a tali,
Cu sãltãnatea a ta di tãţeari.
Ma, va ţã-ncl'id ocl'i cu mîna
Ş-va zghilescu:

- Trã mini nu fu vîrnoarã aieri!

(Pristi iarba a thimisil'ei
Cãdzurã
Ploili araţ, cu vãzurã...)

Mutrea:
Easti un chirò a tutlor,
Didfãcut di frîndzã,
Hazîrcu, lişor.
Ma io cunosc maşi numirlu un,
Nidispãrţît,
Ca unã dureari, ca un nior.

Easti un chirò trã noapti,
Trã dzuã,
Trã auşi, trã cilimeañi,
Trã auuã,
Un chirò aratru,
Un chirò coasã,
Ascãlnat pristi oamiñi,
pri casã.

Bati di-nsus prit ţercl'iuri,
Pi-ayalea,
Cad luţeafiri şi steali;
Bati di-nghios prit mini năheamă,
Mi-acl'eamă,
Nu mi-acl'eamă...

Prit doauă sticuri

Prit doauă sticuri maşi vulodz di yis,
Cupacil'i nă s-mutară tu-altă iarnă –
di-a stîngă etil'ei iu treaţi dis
Caimolu, că nu s-toarnă,
Că nu s-toarnă...

Maşiună moarti nă hărseaşti pali,
Un soari laiu, căftînda 'ripidhină.
Trã cathi apărñiri mor tu cali
Mirăchili ţi-agărşiră s-yină,
S-yină...

Tu mesea a alonil'ei îñi him păreasiñi,
Pri cărciliulu di-añi asteasă nadă.
Trã cama 'ndzeană peanili alas-ñi
Pri ponda inimă s-ñi cadă,
Cadă...

Licur

Licureadză nior
pi-ayalea
prit apa ocl'ilor.

L'ia-ñi calea
ş-haraua,
s-ñi-aladz minduirli
ți dor!

L'ia-ñi hamuarîslu
ți s-înțearni ca neaua
pri-un yis,
pri-un zbor...

Pri doauă căl'iuri

Ti-acaț cu mîñili di cathi stih
Ți ti văryeaşti că mi murişi,
Ti-aduc la apa chirutlui ih,
S-lu priaduñi tu verdză irişi.

Mi giur pri părmithlu aestu pseftu,
Că tini hi ciorlu ți treați prit tih,
Că tini hi mînă ți-acreaşti tu valt,
Hi pluplu aestu pirifan ş-analt,
Că tini hi celnic şi părmăteftu!

Ti plîng, apărñisit pri baricadă
Di vrearea noastră scrupsită, tăl'iată,
Di braţlu astîngu ți ahiursi s-ñi cadă,
Di braţlu îndreptu ți-ñi țini suțată
Tră morțîl'i dit bana a ta nibănată.

Mi trag cu mirachea cătră aoa şi aclo,
Că mi asteasişi, că mi biţişi
Pristi anifurlu greu di caimò,
Pri dzeani ți-ascalnu aestu chirò
S-lu apreaduñi tu verdză irişi.

Vicl'imi

Mirăchili dau iruşi ningă casă,
Dit zboară aduchirli alăgară
Ca ñiurizma lilicil'ei armasă
Tru-a vrutil'ei udă di vîrnă oară.

Fără chirò thimsirea-nă astească
S-mărănyipsi varliga – veacl'i dhoară.
Mirăchili dau iruşi ningă casă,
Dit zboară aduchirli alăgară!

Apăl'i di yisi s-frîngu tu 'nă-anasă,
Ca neaua di aestan pristi hoară.
Un pangu pîndza-l'i apărñi s-u țasă
Tu cohea-ñi isihă di unăoară.
Mirăchilidau iruşi ningă casă...

Cali astămățită

Pînă la astămățirea a ta
maşiună cali,
lumi aruzvuinda pri *Via Egnatia*
ilichiile a tali.

Trec ningă aylisturarea di eti
tăburli trîş di la Tibru
aoa cu căsăveti,
tu-aestu arud echilibru.

Băşari pri-un zbor. Frîmță
añil'i di lămñi,
nică tu cali s-ță grească
Asañil'i arşi pri stămñi,

Nică pămithlu a tău s-lu tac,
cum cheari di cuvendă,
dit sărmănița cu vasil'eac
intrăm tu legendă!

Di cîndu bănedz

Lăcriñi pi ñeatili di-azvesti.
Caună băşari di cănachi
Îñi cad şi dzîlili aesti!

Căloarea a banăl'ei va-ñi xana-yină
Ca un liyucear tuună sucachi
Veacl'i di-Avdelă i Samarină?

Di cîndu bănedz,
Di cîndu mi caft,
Maşi pondi arădz
Mi loară di naft!

O! Pindu-a meu Pindu,
Pri iu s-ti aprindu?
Pri cari păltari
Sti-adun ca un soari?

Ascălnari

Am țerurli a meali
Arcati stri ocl'i, analt.
Noaptea îñi ved
Cum minduirli si-adară
Steali
Şi yilcescu rotundi
Cînd pri un țer, cînd pri altu!

Am stealili-a meali pri țeruri!
Dzua –
Geanlu îñi cheari cu eali
Analtu,
Ma agărşescu s-trag ună linie,
Ca s-dispart în ghioslu di în sus...

Tr-aestă armîn ascălnat
Cînd pri un țer,
Cînd pri altu!...

Vai alas ayiñea

Vai alas ayiñea cu areapiñi mări,
Dzîli hrisusiti di cănachi!

Tu-apirită, cu tîmbarea pri păltări
Va sălghescu lumil'ei dăiachi...

Cu sivdaie, bair di mirachi,
Un gărnuț di tihi la cunachi,
Di stră etă veacl'i ayizmări,
Cosmodhrom tră alti alăgări
Pri ciirea banăl'ei,
Pri-amări...

Trec prit mini ñil'i di cărări,
Minduiri scrupsiti tu sucachi...

Cu doauă zboară

Cu doauă zboară amirării
Di minduiri, ți agărşeşti,
Tră budza arsă di yitrii,
Cu doauă zboară armâneşti!

Di lavă toamnili cădzuti
L-aduñi pri cheptu, s-li biţeşti,
Nihò di etă şi băruti,
Cu doauă zboară armâneşti!...

Tr-auşl'i isihi, lăcărdie
Pri cathi stih ți lu-ayuneşti,
Va-ț tal'iu dit cheatră poezie –
Cu doauă zboară armâneşti!

Dzîlili ți cad

Ti aflu pali tu ascăpitari,
Cum s-mină cătilin şița di brad,
Ş-aşteptu alăncinda pri cărari
Cu vreavă veacl'i, dzîlili ți cad.

Nă pitricum diadun prit ilichie
Tu vasani – agărşita-nă bănată...
Prisupră afînsiri – xeană tiñie,
Apala al Damocles ascălnată!

Ti-aduñi cu idyea masti di altoară,
Chirută aopsi taha di-alăgari,
Tra s-vedz cum añil'i lăi si-ascuturară.

Alasă maşi un zbor s-ñi da hăbari
Că dzîli ca chicuta di țeară,
Pri-a tali pondi aripidhinări.

Di pri cărciliu

Vream s-ț-adar ’nă poezie,
Tr-amurdzîtă, ş-tră hăryie...
Tră dirin, aspus dit cornu,
Tră iu yin şi iu mi tornu...

Vream un stih s-ță scriu cu hari
Tr-amărtie, ş-tră l’irtari.
Tu părmith vrearim s-ti cîntu,
Ma cundil’ilu-ñi cădzu frîmtu!

Ermu maşi tră ma diparti,
Îñi ti-alas tu-aestă carti...

Postfață

Cartea de față a poetului Ioan Cutova (13 iulie 1919 – 17 mai 1992), *Cutuna toamnăl'ei* a zăcut în portofoliul Editurii Eminescu mai bine de un deceniu (din 1983!), pînă ni s-a ivit nouă posibilitatea publicării ei la Editura Fundației Culturale Aromâne „Dimândarea Părintească." Nu ştiu ce inerție, ce mefiență – cu totul nejustificată, a împiedicat şi mai împiedică încă publicarea de literatură în grai aromân la editurile noastre. Cu toate insistențele depuse de noi întru a explica şi a încredința de valoarea estetică a acesteia, nu întotdeauna am reuşit să-i convingem pe editori. Desigur, nu generalizăm, dar în bună măsură aşa se întâmplă cu manuscrisele în grai macedoromân, zac prin portofolii pînă de uită de ele, ori chiar se pierd, ba se şi aruncă adesea, ca mss. „X," nepublicabile deci! Şi, fără a consulta măcar pe cineva, în privința valorii lor!
Graiul aromân, macedoromân este, firește, un alt dialect românesc, - altul decît cel dacoromân, şi editorii noştri, care nu-l cunosc, desigur, întîmpină dificultăți în a-l înțelege, deşi – ca dialect, este incomparabil mai aproape de limba română decît atîtea dialecte germane, italiene, franceze, etc. față de limbile matcă, respective.
Scriitorul a publicat mai multe poeme din această ultimă culegere a sa, postumă, în anii din urmă, de după 1989, în revistele aromâneşti „Deşteptarea," post-mortem şi în „Dimândarea." Se pare că şi în „Zborlu a nostru," revista din Freiburg, Germania, a d-lui V. Barba.
În „Deşteptarea" i-au apărut în serial mai multe fragmente şi din unicul său roman *Sum aumbra etăl'ei* (În umbra trecutului), inspirat din viața aromânilor în locurile lor de baştină, din Peninsula Balcanică. Roman rămas neterminat, autorul decedînd între timp, înainte de a şi-l fi încheiat.
Poeme în grai aromân i-au fost incluse şi în marea antologie *Un veac de poezie aromână*, 1985 (Editura Cartea Românească), publicată de subsemnatul în colaborare cu poeta Kira Iorgoveanu (azi - Mantsu).

Profesorul Alexandru Piru, în cartea sa „Panorama deceniului literar românesc 1940 - 1950," (din 1968) îl prezintă pe Ioan Cutova fără simpatie, rece. Ca un chirurg, operînd plictisit şi grăbit, pe cineva cu prea puține şanse de supraviețuire. După ce-i face un portret nu lipsit de har şi de culoare, portret de lumpen cumva, şi de apaş şi de ins famelic, îi expediază poetului debutul editorial *Cerc vicios*, 1945, într-un mod precar, superficial. Cu judecăți sumare şi nedrepte, mai degrabă persiflînd decît cumpănind lucrurile. Din fericire, nu-l servesc nici citatele, alese rău pentru a-l demola pe autor. Iată: „Ariel stă trist în mijlocul odăii,/ - Ariel, Ariel,/ vîntul îți suflă în urechi ciudatul acord./ E undeva un paradis, e undeva un fiord./ Hai să vorbim despre bucuriile lumii/ sau despre baluri unde cavaleri temuți/ frămîntă fecioarelor sînul crud./ Sau să vorbim despre polul sud..." Din economie de spațiu, întrerup citatul. Dar nu văd de ce un asemenea text trebuie blamat, ironizat. Cutova nu scria în 1945 mai puțin bine decît atîția colegi de generație ai săi, precum Ştefan Popescu, Ion Frunzetti, Mihnea Gheorghiu, Torynopol, Petru Vintilă ş.a.
Cu sau fără legătură cu primirea cărții sale la apariție – cert este că Ioan Cutova n-a mai publicat o altă culegere de versuri după aceea. Ceea ce nu înseamnă, firește, că n-a mai scris literatură. Interesul lui s-a îndreptat cu precădere spre problemele didactice, odată cu intrarea în învățămînt, ca profesor. În această calitate a funcționat la licee din Năsăud şi Bistrița – de unde se şi pensionează, localitate în care şi decedează, înmormîntat fiind tot aici.

În anii din urmă, interesul lui Ioan Cutova pentru poezie, pentru scris, începe a deveni din nou manifest. Astfel, traduce în grai aromân *Luceafărul* (culegere de poeme eminesciene, Editura Litera, 1980), este co-traducător din creația marelui poet şi în volumul *Eminescu. Poezii. Român/Aromân* alcătuit de Kira Iorgoveanu (Editura Minerva, 1981), cu participarea şi a altor poeți aromâni, George Perdichi, Costa Guli. Publică, de asemenea, în „Arhiva Someşană," 1972, poemul de peste 1200 versuri al lui Stavrinos: *Vitejiile prea piosului şi prea viteazului Mihai-voievod*, traducîndu-l în româneşte din limba greacă, însoțit şi de o prefață a sa.

Scriitorul a tipărit sporadic prin reviste, după debutul editorial din 1945 şi după un premiu „Ion Pillat," pentru poezie, obținut în 1946, conferit de un juriu prezidat de Dinu Pillat, fiul delicatului şi talentatului autor al melancolicelor acorduri rustice din „Pe Argeş în sus."

În 1985, Ioan Cutova publică remarcabila sa culegere de poeme, *Fînarea al Diogen*, incitantă încă din titlu, ca lirică profundă, reflexivă chiar şi în poemele-stampe, inspirate de universul aromân.

În același an transpune în dialect *Trei balade aromâne*, de Hristu Cândroveanu, apărute anterior *în original*, la Editura Ion Creangă.

În ce priveşte scrisul său în grai aromân, aş vrea să spun din capul locului că Ioan Cutova este un profund cunoscător al dialectului, dintre cei ce mai scriu astăzi în aromână. I s-ar putea reproşa (am făcut-o şi eu) frecvența uneori prea mare a „grecismelor" în poezia sa. Ceea ce trebuie evitat, mai ales cînd există în dialect corespondențe de origine latină, la ele. În general însă „grecismele" (unele intrate de mult în trama, „cartea" graiului aromân) se pierd în context şi, alături de alte „streinisme" – toate asimilate firii, ca şi gramatici româneşti-latine ale dialectului – dau în fond individualitate şi personalitate acestuia, față de limba română-mamă-însăşi. Cu atît mai mult justificîndu-se astfel de „neologisme" într-o poezie de autentică profunditate, cum este aceea a lui Cutova. Nu e, totuşi, mai puțin adevărat că abuzul de grecisme în special duce la o nedorită, inutilă şi iritantă împestrițare a acestui frumos grai românesc sud-dunărean, rău pe care Ioan Cutova părea adesea a nu se strădui să-l ocolească, din păcate.

Poetul este, după părerea mea, o voce lirică dintre cele mai moderne printre autorii aromâni contemporani. Interesat mai puțin de forma exterioară a expresiei, obsedat însă de nevoia comunicării şi, în același timp, de conştiința realizării ei doar parțiale, trunchiate, Cutova va căuta aşadar expresia – nu o dată bogat-metaforică, numai în măsura în care aceasta serveşte comunicării obsesionale a stării lirice de care e copleşit. Stări tulburi la el, întotdeauna un fel de halouri în care contururile alunecă, se pierd, devin ambigue, „polisemantice." Indiferent dacă scrie în vers liber sau prozodic, autorul pare a sonda – scafandru în sine, - spre a surprinde ceva din tainele ființei proprii, sau din enigmele lumii, cu rezultate, desigur neconcludente pentru sine, ceea ce tocmai face farmecul şi „consistența" poeziei lui, ce rămâne mereu polivalentă, de fapt studiat ambiguă, aşa cum este dintotdeauna lirica profundă, adevărata artă. Din acest unghi, bunăoară, excelentul său poem „Opt microelegii trã Una Ver" este, aş zice, de o ambiguitate perfectă. Fiind în aceeaşi măsură un cîntec de dragoste, ca şi un poem al iubirii pentru etnie, - în genere, ori doar pentru mica lui patrie (cum ar fi zis D'Annunzio), Veria natală.

În poezia lui Ioan Cutova, fie în cea de rememorare a vieții, istoriei etniei, fie în lirica reflexivă, coboară umbre şi nelinişti, bîntuie presimțiri, premoniții – în ideea că nimic nu este limpede şi deci liniştitor existențial. Că totul, în definitiv, poate fi privit ca o „poveste încheiată," cu

sfîrşit dinainte ştiut (bănuit), orice manifestare existențială individuală sau colectivă nefiind altceva decît aspirație neconsumată, ori haotic sau vulnerat consumată: „Aroauă yilcindalui di nibănari!/ Padea analtă di/ Xirulivad şi/ Tini – avigl'itorlu di zboari,/ Zarathustra, Zoroastres,/ Îñi scrii cu alfa, cu/ Omega/ Părăvulia a lailu-ñi,/ Biţitlu a meu paradhis/ Angîrlimat ca un castru/ Pri dzeana a/ Unlui ocl'iu încl'is " („Părăvulie biţită"). Despre al cui „paradis terminat" putînd fi vorba aici? Al insului ca destin individual, al etniei – ce se consumă prin componenții ei, ciclic?...
Remarcabile, iarăşi, culoarea şi concretețea universului aromân din poemele lui Cutova. Latură în care în genere reuşesc scriitorii în dialect. Ioan Cutova însă scaldă acest univers în aleatorie reflexie existențială, ceea ce dă discursului său liric o tentă de tărîm sufletesc obsedant, în perpetuă suferință şi neaşezare („Hoară armânească" – „Sat aromân").

Poetul s-a născut la Veria, la 13 iulie 1919. Aici îşi face, în limba română, şcoala primară, după care urmează cursurile gimnaziului in Grebena de asemenea în româneşte, şi, apoi, în Țară, pe acelea ale liceului din Tîrgu Mureş. În 1944 absolvă Facultatea de Litere şi Filozofie din Bucureşti.
Cunoaşte realitățile Macedoniei la fața locului.
A trăit toată viața la Bistrița-Năsăud. Era tot numai un argint viu şi flacără arzînd repede, ca întotdeauna, ca pe vremea studenției de pildă, moment al scriitorului pe care Al. Piru a încercat să-l surprindă... O mînă de om pulsînd nelinişti şi energie parcă inepuizabile. Vremea, cu vicisitudinile ei, i-a brăzdat obrazul, i-a împuținat trupul, i-a aşternut pe chip culorile resemnării, dar nu şi ale înfrîngerii, inimaginabile din perspectiva sa, cît timp exişti... Ar fi luat-o oricînd de la capăt, în speranța, ba chiar cu convingerea că „de astă dată" ar face totul mai bine!

Hristu Cândroveanu

Glosar Mini

(al autorului)

A

acumtin, acumtinari - a înceta, încetare
afindil'ea-ț - dumneata
afănisesc, afănisiri - nimicesc, nimicire
ayizmedz, ayizmari - culeg via, culesul viei
aylisturari - alunecare
ayruchirò - vreme urîtă
ayrutrandafil - trandafir sălbatic
alăcit - tulbure, tulburat
alăncescu - a apărea
amiridz - mă odihnesc, la chindie
anasă - răsuflare
angărlim - cațăr, atîrn
àngusă - mîhnire
anăschirsescu - a deretica
aopsi - înfățișare, față
apitrusit - apăsat, strivit
areapini - ciorchine
arhundilîchi - noblețe, bogăție
aripidhinedz - a coborî
aripidhină - povîrniș, pantă
arădzîm - plai, tărîm
arăpas - repaos, odihnă
arud - fraged, tandru
arungu - runc
aruvuiesc - a ruina, a rostogoli
ascălnat - atîrnat, cățărat
ascur - aspru
astal'iu - a întîlni, a întretăia
astămățesc - a opri, a înceta
astăsescu - a fixa, a înjgheba
astrăpie - fulger
aurñescu - a (se) năpusti
azvorizmă - avînt

B

bal'iu - breaz
bănată - trai, viață
boră - vijelie, furtună
buș(ur) - pumn

C

ca ma - mai

celnic - căpetenie a mai multor familii de păstori

cheari - loc neînsorit, la munte

ceamcu - dans popular

cioc - ciocan

ciomir - venin

călami - trestie

cîlcu - rînă

cănachi - mîngîiere

cîngheal'i - curbe, serpentine

cănăchipsescu - a alinta, a mîngîia

căñină - mîhnire, întristare

căsăveți - durere, necaz

cătăstrăpsit - nimicit, distrus

coardă - sabie

cocală - sîmbure

creac - rîpă

cripari - grijă

cufchiu - găunos

curbani - jertfă, sacrificiu

curbisit - nefericit

cubendă - discuție, convorbire

D

daima - mereu, totdeauna, neîntrerupt

dal'ean - mîndru, chipeş, drag

deaspir - a împrăştia

dăiliche - mîndrie

E

ermu - nefericit, dezolat, pustiu

etă - timp îndelungat, eternitate

etmu, etim - gata

F

fàndazmă - închipuire, fantomă

fară - neam

fexi - lumină

fălcari - grupare de familii de păstori

frangă - fragă

G

golnă - creştet, vîrf

gră, gradz - armă, arme uşoare

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

grem - povîrniş
y
yastru - țest
ynati - mînie
H
hari - grație, farmec
hioti - coamă
hărăxită - zori de zi
hătaie - nenorocire, greşală
hăzîrcu - gata
hăzumirsescu - a pierde timpul
hursescu - a datora
I
ia-lea - iată-l
irmuxit - pustiit, dezolat
ischiu - neted, drept
isih - liniştit
iu - unde
iuva - undeva; nicăieri
L
lefcă - plop
licuredz - a licări
liyucear - căluşar mascat
limani - port, țărm, liman
limere - ascunzătoare
limnusit - înlemnit, uluit
lăcărdie - onversație plăcută
luvuit - rănit
M
minutedz - a subția, mărunți
mitcă - vîrf
mituñisiri - regret, căință
mănali - sfeşnic
muscuvulsescu - a răspîndi miros frumos
N
nadă - speranță, nădejde
naftu - corăbier
nămal - destul, deajuns
ñiră - soartă
P
pareie - grup (de cîntăreți,colindători)
picul'iu - bănet, comoară

pilixit - cioplit
piryu - turn
piştireauă - stîncă, peşteră
pizul'iu - prispă
păgîñior - încetişor
păñisesc - a împăienjeni
părăgurie - consolare
pătună - talpă
proscut - strop

R

rizil'e - batjocură, îmi bat joc

S

savan - linţoliu
scl'im - vaier, geamăt
seavir - crivăţ
săhñisiri - veştejire, ofilire
soir - cerc
spatal - risipitor
stamnă - oală, ulcică, amforă
stifusesc - a dispărea
stronghil - rotund
surò - (o) mulţime de

Ş

şiţă - cetină

T

tihirò - noroc, soartă
tih - zid
triyeauă - răspîntie, intersecţie

Ţ

ţipuni - zăbun
ţiripuil'iu - vrabie

TH

thesi - funcţie, rang
thimò - furie

U

uheal'i - viperă

V

vai - dafin, laur
valt - baltă, loc mlăştinos
vasan - chin
vărel'i - butoi
văsil'eac - busuioc

văzură - vuiet

X

xifari - bucată

Z

zilipsesc - a rîvni

zămani - timp revolut, veşnicie

COLOFON

Autorul lucrării	**IOAN CUTOVA**
Titlul lucrării	**CURUNA A TOAMNÂLEI**
Editura la care a apărut	**Editura DIMÂNDAREA PÂRINTEASCÂ, BUCUREŞTI,2000**
Variantă digitalizată de	**Editura Predania/** CP 67, OP 13, București **www.predania.ro** **tehnoredactor/ Remus Brihac** **concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro**

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro